

Оссолінські колекції.

CD – диск виконано в рамках угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 73.
Archiwum Ostapa Ortwina

101. Guglielmo Ferrero: „Żony czasów”. Opowiadania (35).

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Державна бібліотека АН УРСР
ВІДДІЛ ПУКОПИСІВ
№ 101/п 8

Ферреро, Тігелльшио 2010
(Ferrero Guglielmo)

"Зону егасіо" - оповіданя
Пер. на пол. мову М. Мюллер
і Ману Ніссон.

Б. р.

Зошит - 35 ар.

Б. м.

м. пол.

Авторгар. перекладача.

Львівська бібліотека
АН УРСР

ВІДДІЛ РУКОПИСІВ

Орт. 101/п. 8

1
Giuglielmo Ferrero

Fony Cesarion

proletarizy li

Maks Müller i Moson Szepu.

Kobiety i małżeństwo w starożytnym Rzymie.

"Nasze kmykaje pochwalają, niejedno" pisze Korneliusz Nepos we wstępie do swoich "Żywotów", co w Grecji uchodziło za rzecz nieprzyzwoitą i niewłaściwą. Dajmy nam, który Rzymianin wziętyby w ten sposób do domu, gdyby wziął ze sobą swą żonę na noc do obcego domu? Alboż wahałby się w jakiejś modlinie pani domu wejść do salonu i pokazać się wśród licznych przyjaciół? Cóżkiem inaczej w Grecji. Tam kaprasza się kobiety tylko do rodzin spokrewnionych, żyją zaś w zaciszy domowej, w wspaniałych pokojach zwanych gynaeceum, do których wstęp mają tylko najbliżsi familjanci."

Miejscem to, będącym jednem z najwspanialszych z pomników sztuki, co się zachowało

Warto po Nepocie, zwrócić uwagę na kilka do-
sadnych w trafnych myślach przeciwieństwo
między światem grecko-azjatyckim, a
rzymskim. W obrębie całego świata staro-
żytnego można kobieta tylko w Rzymie,
a to przynajmniej w wyższych sferach
towarzyskich cieszyć się najsieloką,
wolnością oraz najsieloką samowolko-
ścią, pod względem ekonomicznym
i wobec prawa. Równoprawienie z nie-
dzielna, na polu obywatelstwa i w życiu
obywatelskim, dzięki któremu z nie-
wolnicy starata się jego towarzyska
nie równoprawienie, w którym ^{można} ~~nie~~
cywilizacja chełnie upatruje jeden
z materialnych celów moralnego rozwoju;
tam je kobieta najskrajniej osiągnęła.

Trzeczernie niektórych filozofów i socjolo-
 gów, jakoby w morderstwie z Traverskim Kobieta
 w domu pozostała w niewolniczej za-
 leżności, nie znajduje bynajmniej potwier-
 dzenia w dziejach Rzymu. Jeśli był kiedyś
 czas, w którym Kobieta Rzymka os-
 kolebła aż do grobu rzyta w stanie
 wiekowego opiekuństwa, pod decydującym
 wpływem mężczyzny, jeśli tym me-
 żczyzną nie był mąż, mógł nim
 być ojciec, jeśli rzadca to były dwóch
 opiekunów - to czas ten dawno już
 minął.

Kiedy Rzym stał się głośną potęgą
 na obszarze śródziemnomorskim, w ~~ostatku~~
 podczas ostatniego stulecia republiki,
 to powinniśmy pamiętać matrony

ograniczenia, dotyczące się bardziej formy,
ambizji braci, wyskazy kobiety prawniczej
oraz ekonomicznej niezależności. Tak
więc zdobyły one konieczną podstawę
kompromisowania w życiu społecznym
i na polu obywatelskim. Co się tyczyło
matrzejstwa, miała wówczas zarezerwowana
para wyborów pomiędzy dwiema różnie-
mi prawnie dozwolonymi formami:
Po pierwsze mogło to być matrzejstwo
z manus, starsza procedura, przy-
czem cały majątek żony przecho-
dził na własność męża tak, że
w przyszłości nie nie posiadała na
własne imię; po wtóre matrzejstwo bez
manus, przyczem tylko część prze-
chodził na własność męża, żona zaś

4

postarata klascielka kszyskiego, co
już przedtem posiadata, lub w przyszłości
mogta otrzymac. Z wyjątkiem melich-
nych wypadków, w których zachodziły
szczególne okoliczności kasierano-
matki ciętra w ostatnich wiekach republi-
ki we kszyskich rodzinach arystokra-
tycznych po obopólnem porozumieniu
podległy ostatniego postępowania.

Tak więc już wtedy przyznano za-
mejmej kobiecie otrarcie i bez ograniczeń
ekonomiczną niezależność.

Cywilne prawa kobiety.

W ciągu tej samej epoki wyskazy
przez obejście ustawy i droga jurydycz-
skich wykrętów tę samodzielnosc,

także niekiedy kobiety, które miałyby
na mocy starych ustaw pozostawać przez
całe życie pod dozorem opiekuna, nota-
rowanego przez ojca rozporządzeniem
ostatniej woli, albo naznaczonego spe-
cjalnie przez testatora, gdy takiego
rozporządzenia nie było. Celem obejścia
tej trudności wprowadził trójczy duch
prawników najpierw tutorem optimum,
przyznając ojcu prawo, aby zamiast
wymienić w testamencie opiekuna swej
córkę, zostawił jej wolność wyboru gło-
wnego opiekuna lub kilku stosownie do
okoliczności; przytem mogła tego
zastępca prawnego bylewiec zmieniać,
ile razy to jej się podobato. Aby zaś
kobiecie umożliwić dowolną zmianę

opiekuna nastawego, gdyby ojciec w testa-
 mencie jej karkiego nie przydzielil, a pro-
 wadzono tutorem cessitium, przez co
 przekazanie nastawego opiekunista
 zostalo uznane jako prawo. Wskelano,
 jesli maret uchyleno w ten sposob wszelkie
 ograniczenia, ktore nastylucya opiekunista
 maktadata na niezamozna kobieta, jedyn
 ograniczenie prawne nadal pozostawato,
 nie mogla sporzadzai testamentu.
 Jedynakie i tutaj kwalakdo sie podrojnje
 miejsce, a mianowicie matkei stro
 pozorne albo nowotworzoneg tutora
 fiduciarius. Bez wszelkiej potrzeby
 zamazpójscia, wchodzi kobieta przez
 emptio, kupno, w manis osoby, cie-
 ozacej sie jej zaufaniem, z tem zastke

żeniem, że preemptionator ma jej dać 40-
luców. Wobec prawa starać się, więc jej
opiekunem.

Równoprawienie Kobiety z me-
żczyzną, na polu społecznym.

Tak tedy w czasach republiki stwia-
sa pod względem prawnym prawie ró-
wność ~~po~~ między stanowiskiem Kobiety
a mężczyzny. Zgodnie z naturalnym
biegiem rzeczy było w porę, że upetna
prawie równości, wobec prawa także
stosowne równoprawienie pod względem
obyczajowo. społecznym. Rzymianom
nigdy nie przyszło na myśl wżadkai
jakies prawa, fosy lub wznosić baryka-
dy między sinitem Kobięcym - *minutus*
inliebris - a mężczyzną, A a to

ani z znaczeniem właściwym, ani też z prze-
 nośnem. Tak to, aby tylko jeden przykład
 nadmienić, nie starali się wcale przez
 sztukę, przepisać brzydną Kobieta z dala
 od mężczyzny na polu wykorzystania
 i osiady. Stopień wykorzystania znakomi-
 tych Rzymianek przez dłuży, czas za-
 pewne nie był wysoki, jednakże poro-
 dem tego była nieefektywność, z jaką me-
 rycyzm się odnosił do greckiej kultury.
 Choć jednak zaczęto się przyjmować
 w znakomitych domach rzymskich
 sztuki mianowicie piśmiennictwo
 Greków i ich podległe przyrodnicze
 i filozoficzne wówczas w Rzymie
 obywateli nie buntowało się ani poczucie
 władzy, ani egoizmu, ani też uprzedzenie

przeciwno męstwu Kobiety w męczeniu
rozkoszy w przyjemnościach, oświeceniu,
których im dostarczały te nowe studia.
Wiemy, że niektóre znakomite Kobiety
Wzruszenie w osłabionych stuleciach republi-
ki mogły się, nie tylko zająć i śpie-
wać - nie pozostała nadzwyczajnego
u Kobiety - lecz także zajmowały się
grecyzmą, zapalały się do pięknej
literatury i kosztowały z orzeczów filo-
zofii, czytając księgi filozofów, inty-
mując osobiste stosunki ze starożytni-
orientalnymi zastępcami tego fachu.

Dopieroż w domu była Kobieta równo-
uprawniona, pania u boku pana domu.
Z myśli cytoranego miejsca u Neposa
wynika, że nie musiała ona na wczor

3

Kobiet greckich żyć i odosobnieniu; mogła
swobodnie obezwaić i przyjać odmi swego
meza, których przyjmowała u siebie
i brata z nimi udział w wreczystosciach
i biesiadach i zaprzyjaziwionych rodzin,
chociaz przyzwoite wymagata, aby ko-
bieta na takich ucztach siedziata przy
stole, zamiat aby jak greckiyka jada
i pozycyi lezacej. Reasumujace zatem
to wszystko, dochodzimy do wniosku,
ze kobieta rzymska nie zyta podobnie
jak greckiyka w domu jak w wiezieniu.

Wolnosć obcowania rzymskiej kobiety.

Skoroz rzymska matrona pokazywata sie
publicznie, do czego miata swobodne prawo,
wzywata lentyki. Nigdy jej nie wzbrowiono
wstepu do senatu, chociaz wladze w Rzymie

przez dłuższy czas stosowały wszelkie
możliwe środki, aby przynieść na wodzy
naświetlenie do widowisk scenicznych. Mogła
także zwiedzać publiczne miejsca i zdra-
cać się wprost do urzędników publicznych.
Wiemy o zgromadzeniach i o wiecach, wsta-
wianych przez najznakomitsze kobiety
prymuskie na forum i na innych publi-
cznych miejscach celem wywołania
u władz uwagi i tym podobnych środków,
których się domagamy. Stymulujemy się stat
przez Liniusza opisany wiec kobiet z r.
195 przed nar. Chr. skierowany przeciw usta-
wie Oppinosa o kbytku.

Mamy nawet powieść parady do
przypuszczenia, że już są czasis re-
publikańskich istniał w Rzymie rodzaj

8

Klubu Kobięcego, swanego "conventus
matronarum", do którego należały dawny
z rodzin ~~najzamożniejszych~~. Dalej jest
przebieg, przede wszystkim, że czasami w krótkich
okresach wracali się wędrownicy oficjalnie
i bezpośrednio do dostojnych pań rzymskich,
wysyłając je, by przez wkładki pieniężne
i wroczyście wysłanie bogów pomagały
im w walce z wielkimi niebezpieczeństwami,
zagrożającymi społeczeństwu.

Tak tedy po wszystkim kręsiły kobiety
rzymskie były mocno zaangażowane
we wszystkich ważnych sprawach, obcho-
dzających ogół. Powodzenie ^{znagrodę i protekcję} ~~matronarum~~
rodów, ich powaga i potęga i ich poia-
danie należały do kręsiły politycznych
i wojennych. Głównymi były rodów, to sąci

statystyci, dyplomaci, urzędnicy; im więcej
sprytu i wykształcenia kobieta posiada-
da i im więcej była przywiązana do swego
mężonka, tem bardziej musiała śledzić
zmiany polityki w domu i zagranicą. Wszak
z temi zmianami niejedne interesy różniwe
były ściśle związane, a niekiedy nawet
życie męża od nich zależało.

Czy więc rodzina rzymska, zapyta
bulaj krytycznie, była pod każdym wzglę-
dem gotowa do naszej nowoczesnej kulti-
my, do owego produktu cywilizacji na-
szych czasów? Czy więc po długiej wędrówce
doszliśmy akuratnie do tego miejsca,
gdzie taluce stali przed dwoma tysiąca-
mi lat?

Rzymski sposób pojmosania matziewstwa.

Pytanie to nalezy zaprzeczyc. Jesli daja sie stwierdzic podobienstwa pomiedzy nowo-
czesna, rodzina, a rzymska, nie brak
rowniez carkiem wybitnych roznic. Chociaz
Rzymianin nie wzdrzagal sie przed nadaniem
kobiecie, prawniej i ekonomicznej niezawislosci,
wyzszego wykształcenia mny-
stowego, i owej wolnosci w obcowaniu
bez ktorej niemozliwym bysa lepszij
i wytszarajszij tyb zycia, nigdy nie
mogl sie on nato zdobyce,aley, - jak
to mniej lub wiecej czyni nasza cy-
wilizacja, - wznaic jako ostateczny cel
i ostateczna prupryne, zarierania matziewstwa
bardz to osobste przekescie nowozemcos, hqdz
tez ich wzpohny, osobisty i moralny rozwoj

we wzajemnym klaniu się, w fascynacji
charakterów i ideatów. Można by raczej
powiedzieć, że cel rasierania matrycu-
tra leżał poza parą. Nie zapuszcza-
jąc się w głębokie dociekania filozoficzne
tego zagadnienia, a zajęty tylko zada-
niem pomieszkowania i wymaciowania państwa,
którego władzy dzierżył w swym ręku,
spostreगत aristokrata rzymski w ma-
szyniarstwie i w rodzinie, zarówno jak w re-
ligii i w notariacie jedynie markędzia
władzy politycznej. Były one środkami
do pomnożenia i wtrzymania potęgi
każdej wielkiej rodziny, która w związku
z innymi rodzinami miała zaciemnić
węzły aristokracji i tak już złączonej
wspólnością interesów.

Jakkobowick wice Rzymianin. przewalał
 kobiecie na niektóre pomysły i przyzna-
 wał jej niejedne prawo, nie mógł się, on
 nigdy zdobyć na myśl, by kobieta z do-
 stojnego domu mogła mieć pretensje
 do prawa samowolnego wyboru męża.
 Zwłaszcza także młodzieńca bardzo Respora-
 da tradycya, przynajmniej, gdy parierat
 pierwsze małżeństwo. Wybor spoczywał
 tedy w rękach ojców, którzy wyrażajnie
 wczesnie zaręczyli swoich synów, gdy byli
 wstąpić jeszcze chłopcami. Długo dwóch
 zaprzyjaźnionych rodzin mogły się co-
 dziennie spotykać w zgietku na forum,
 w komisjach lub na posiedzeniach se-
 natu. Jeśli wice obydwom przyszło na
 myśl, że zaręczony ich siedzio—lub ośmio-

utrzymata się jak najlepsza opinia o pa-
 listro- i zachowaniu i znaczeniu tego zry-
 wania. Wszak łaknieni matkiewiczami
 Kinnianow i zarobku niemiastki, które same
 przez się powstają w Tonie arystokratycznej
 oligarchii, podkopując ją stopniowo na
 kosztach osłych chrastów, które przez
 nikogo nie sąsiadnie dotknęły, - jak
 to widzimy - w tego dzieła i ukończenia
 na starcu gimnazjum.

Dlatego też wiem o każdym Rzymia-
 niwie, który zdobył sobie imię, ile miał
 żon i do jakich one należały rodziny.
 Matkiewicz Rzymskiego arystokraty było
 aktem o dowodności politycznej, zastępują-
 cym na wszelką uwagę. Albościem udo-
 dy albo nawet dojrzaty mężczyzna potę-

czysozy się wzstami pokrewicistwa z jemu-
ni rodzinami, brat tem samym we wie-
kzym lub mniejszym stopniu udział
w politycznej opowiedzialności, w której
z tego lub innego powodu rodziny te
były partitane. Stało się to pośredniem
żariskiem w ostatnich wiekach republi-
ki - w okresie, zaczynającym się wysta-
pieniem Grakchów, kiedy rzymska ar-
stokracja z rozlicznych przyczyn, które
bliżej wysietliłem w swoim dziele: "Gots-
ga i upadek Rzymu" rozpadła się
na dwa wielkie wrogie sobie stronnictwa,
z których jedno starało się przeciwko
drugiemu poruszać interesa, ambicje,
i pożądlivosc' srednich i nizszych warstw.
Kazde z tych dwóch stronnictw starało się wa-

darai sobie wesmieszna rade przez kuzigiki
matriciske pomiedzy srymi sxdouhanii,
kloiry kerax sciagniesci kostali do weryskkich
kuzniemych kolei zwyciesto i klesk, rozery-
wajacych sie na scenie owego krowarego
dramatu politycznego. Nigdzie ten fakt
nie wystepuje tak jasno, jak w dziejach
Juliusza Cezara.

Zwizki matriciske Juliusza Cezara.
Jeżeli Juliusz Cezar stal sie glową
stronictwa ludowego, to przyczyną tego
nie maly srytkac, ani w jego ambicji,
ani tez w jego temperamencie, naset
jego przekonania polityczne w tym wy-
padku mniej nam to srymacz, aniżeli
jego pokrewienstwo z Maryuszem. Ciotka
Cezara wypta za Maryusza, dziewczasz,

dochodów publicznych, i wyciągano w skrom-
nych stosunkach, który przeciwny się po-
tem na pole polityki stał się pierwszym
wrodzonym swego czasu, zwycięzca Jugurty,
Cymbrii i Teutoniów i sześć razy był
przez naród obrany Konsulem. Dorobkiem
temu, zdobywszy sobie sławę i bogactwa,
ujrzał się naraz wobec upadłości, de-
mnej ze swych środków. Toteż starał się
teraz przenieść uwagę na swe niskie po-
chodzenie, poślubiając kobietę z bardzo
starej i dostojnej, ale subróżnej rodziny
patrycjuszowskiej, która sparta ze swej
wysokości.

Potem przysłała resoluca i najwyższ
wzruszał się na widza strumienia lu-
dowemu. Skoro jednak resoluca została

przez Sulla, regnans, dano zwycięskie sto-
 miętro arystokratyczne i popularności Juliomu
 to. Odebrano, że się sprzymierzyli z ich sumi-
 elnym wrogiem, który im tyle z tego wyka-
 zid. Tak więc w czasach reakcji spoglądano
 z nieufnością na człowieka tego rodzaju, po-
 dejrzano i przesładowano ich, — między
 nimi młodego Cezara, który przecież żadną
 miarą nie mógł odpowiadać za czyny
 swego wuja, skoro był jeszcze chłopcem
 podczas wojny między Sulla a Mariusem.

Tem się też tłumaczy, że pierwsza na-
 mroona Cezara Kosynusa była córka
 elwity i. j. męża, który był z interesów
 przemysłowych i z wydzierżawienia publicznych
 dochodów. U młodzieńca, pochodzącego
 z starożytności rożni senatorskiej

Sakie matkeinstwo, klocie pressta z mesia-
dowymch nam posodis nie doszto do skutku,
mnozo sie roznac megaliansoci. Moxua
to jednak zrozumieli, jedli sie kwazy, iz
okoto r. 80 przed nar. Chr. w czasie spie-
kzonej fali reakcji arystokratycznej
szlachecka rodzina senatorska kaledwie
bejaby sie na to zgodila, aby wydac
swoja corka za siostrzenica Maryusza.

Wiemy, ze pierwsza zona Cezara,
Kornelia, corka Cynny bardzo wczesnie
umarla po kilkuletnim tylko pozyciu
i ze jego nowy zwiizek, zararty w roku
68. Zapetnie sie rozuid o pierwszego,
o ile jego druga zona Pompea nalezala
do jednej z najznakomitszych rodzin
konservatywnej arystokracji - byla ona

faktycznie siostrzenicą Sulli.

Jakżeż to możliwe, by siostrzenicą Marynki
Kłóty jakby cudem uszedł proskrypcji Sulli,
mogła się żenić z siostrzenicą tegoż ostatnie
go? Oporowiedz braku: w domostwie latach po-
między rokami 80. a 68. Niepokoiły się
stopniowo wzburzone fale polityczne,
a do miasta, wzburzonego tyłu zamieszka-
ni wesoło usposobienie bardziej pojedna-
waxe; i podczas gory pamięci Krasnych scena
wojny domowej zaczęła blednieć, zieleńdy
się na nowo wartyym bohaterem, Kłóty
bardziejczano rozgromienie Cymbrów i Teuto-
nów. Teraz więc nadeszła chwila, kiedy
w najmożniejszych domach Rzymskich
wolno było starcie się przyznać, że się
jest siostrzenicą Marynka. Wzleciało stan

ten mi miał dłużej trwać. Do krótkim
zasieknem broni rozrzuta na usso kalha
między oboma stronnictwami, a Cezar
pisał, jako treścią żony, Kalpurnie, córki
Lucyusza Kalpurniusza Pizona, Konsula
r. r. 58. jednego z najznakomitszych
senatorów z szeregu partji ludowej.

Wpływ polityki na zachowanie matki.

Gdy się zajmujemy dokładniej dziejami
współczesności Cezara, nie ujdzie naszej
uwagi fakt, że ich matki stały
w ściślejszym związku ze zmianami kole-
jami polityki. Tam gdzie brak politycznych
względów, występują takowe natury cho-
nowniczej. Kobieta mogła w dwojaki spo-
sób potężnie popierać polityczną karierę
męża: po pierwsze przez umiejscowienie pro-

radzenie gospodarstwa domowego, następnie zaś
także przez przychylenie się pomocą albo
własnym majątkiem do opieżania jego
kosztów. Jeśli Rzymianie dawali także swoim
corkom stosunkowo postępowe wychowanie,
to przecież nigdy nie zapominali rozpre-
ścić u nich pojęcia, że jest obowiązkiem
Kobiety, wstąpiła Kobiety szlacheckiej
bawić się na wszelkich gatunkach
czymś Kobiety, a szczególnie ko-
złnić się na tak wspaniałej sztuce prze-
dawnia i tkania. Bo przecież dla rodzin
arystokratycznych wobec ich wielkich
posiadłości ziemskich i tuzów, nie mogło
to być trudną sprawą wysłać z własnych
majątków całą rodzinę potrzebującą do odwie-
cia włoskich osób należących do gospo-

darstwa, pokazujemy ot góry kotłownię, a sko-
ńczywszy na liściej przesy. mieszniłki.
Jeśli mater familias dostatecznie opawa-
wata technice, przedzenia i tkania, by
miedz w domu z przesy mieszniłcei
utworzyć doborota, grupe, pracownikos,
zajmujących się tą pracą, jeśli umia-
da nią, kierować i nad nią, skłaniać,
oraz umiała ją zaprawiać do ciągłej
pracowitości i niecierności, wówczas
mogła się postarać o obzieć dla wry-
żkich osób w domu i w ten sposób za-
oszczędzić sobie wielkie wydatki na
zakupno materji u kupca. Przy to ważne
oszczędności w prawach, kiedy z pieniądż
był jeszcze przedkiem artykułusem i kiedy
w każdej rodzinie starano się o ile możności

unikac' wszelkich wydatkow' pienieszyph. Tak
 tedy w kazdem wyworowem gospodarstwie utry-
 mysata mater familias zarobek bardzo
 waznego przemystu domowego i zalezi nie od
 jej przeczności na tem polu, mogła ona
 rodzinę materialnie popierać lub ja
 zrujnować.

Ważność majątku kobiety.

Jeszcze wazniejszym był posag i własny mają-
 tek kobiety. Rzymianie uważali to za równo-
 ważną część honoraru, charakteru i mądrze strony
 arystokraty, jeśli się zenił z bogatą kobietą
 dla jej majątku, aby ^{się} ten sposób otrzymać
 na wysokości swego stanu i aby Patrij spe-
 dmiac swe przegilne obowiązki polityczne
 i społeczne. Tak samo z drugiej strony
 uważali że największe prakse i największy

zastawę dla bogatej kobiety, jeśli poślubiła
z tych względów może o wybitnych zdolnościach.
Żądano tylko od niej, aby przestrzegana swo-
limych obyczajów a nawet, pod tym względem
patrzano, jak się zdaje, kiedy niekiedy przez
palcę, rotamora w burkliwych czasach.

Tak np. tradycja podaje, że Sulla po-
chodzący z szlacheckiego ^{szlacheckiego} rodu, ale zrujnow-
nany materialnie dorwał się do ma-
jątku, dzięki testamentowi pierwszej Greczynki,
której fortuna pochodziła z najbrudnie-
jzego źródła, z jakiego majątek kobiety
mogło pochodzić może. Czy należy też
tradycję (tylko uważać) za wymysł wrogów
brwabego dyktatora? W każdym razie po-
suwajemy z ówczesną Cyreną, jak porażone
kota zapatrywały się w urodzajnych cha-

sach na te kresy.

Cyrowo przyszedł na świat w Rzymie, jako potomek rodziny, należącej do stanu ry-
cerskiego. odebrał staranne wychośowanie i do-
bił sobie pozaznaczone imię, chociaż los nie
obdarzył go szczególnymi dobrami. Jego
matką była Terencya, która nie będąc
bardzo bogata, zapewne była bogatsza od
niego i umożliwiła mu przez swój ma-
jątek pobyt w Rzymie, kształcił się on,
iż mógł nadal oddawać się swej
światnie rozpoczętej manierze prawniczej
i politycznej. Jednakże, jak wiadomo
po dionizem, i o ile można sądzić,
szczególnemu porzuceniu, pokłócili się
podeszli małżonkowie i zaczęli sobie
w końcu dać rozwód (46. przed Chr.). O poro-

dach powołać mi potrzebny dostateczny
poinformowaniu, można jednak ruszyć
z listem Cicerona, że wchodziły tu w grę,
zmyślny natury finansowej i tym po-
dobne nieporozumienia. Zdaje się, że
Terencya wybraniata się podczas wojen
domowych tak dalece swymi środkami
pomagać Ciceronowi, jak on sobie tego
wzkręcił. S. j., że mi dzieciata może
w przebiegu krótkim okresie tych
lat terroru stowiać całego swego ma-
jątku na niepełną kartę politycznej
przyszłości matki.

Rozwód kumirujący Cicerona do wyda-
nia posagów swej żony, sprawił mu
największy stopień, z którego się rato-
wał przez powstanie keniackie. Był on

opiekunem pewnej nadler bogatej wiejskiej, imieniem Publiia i pewnego przynajmniej sześćdziesięcioletni starzec obchodził z renowim i młodą siedemnastoletnią dziewczyną, która swym majątkiem odrzą poprawida stowiska finansowe wielkiego piarza.

Takiemu ^{sprowadzi} pogniokania małżeństwa i rożniny zwykato z pewnością na romantycznym blasku, przedstawia się swo prozaičnem i grubo materialnem. Jednak mimo to niestworzonym byoby przypuszczenie, jakoby przez to Rzymianom bydy obce najdelikatniejsze i najslachetniejsze uczucia, mirtujace w duszy ludzkiej.

Z listos samego Cyncrona widzimy, jak to czute, miłosc" Sabze Rzymialini mogł pa ożarywać swojej żonie i swym dzieciom.

One z głębi serca pochodzące łagodnie uczucia
 jedności, wyhodowane w naszych czasach na
 literaturze, muzyce, religii, filozofii i na
 siłę tradycji, a spotęgowane czasami aż
 do przekroczenia tak, że bez nich nie
 możemy sobie dzisiaj pomysleć obokania
 osób różnej płci, — one to bezprzeknie
 wydarły się Rzymianinowi niecierpięcnemu
 dla wzrostu i dobrobytu państwa i dlatego
 rajął wobec nich stanowisko nieufne i dpo-
 rne. Czyż mamy go dlatego oprzeć miarom
 barbarzyńcy? Nie zapomnijmy, jaka prze-
 pasć stracił nasz czas od kaintych! Jeśli
 możemy rzutować pewi młodzie, jako
 wielkie prawo natury, na którego mędrości
 i dobroczynnem działaniu na sprawy
 ziemskie silnie możemy polegać, jak

nie mniej na uprawnionem wyobrażeniu, że
 każdemu przysługuje prawo wyboru za losa-
 wyosk, życia tej kobiety, do której ma
 najsilniejszy pociąg osobisty, tedy mamy tu
 właśnie do czynienia z ostatnimi i najde-
 likatniejszymi kreskami nowoczesnego indy-
 widualizmu, którego latemside tylko ma
 bogatymi gruntemi nowej cywilizacji mogły
 zapisać sobie głębokie konzenie.

Wielka swoboda życia, jaka jest przia-
 daną, wysoki rozwój intelektualny, będący
 znamieniem naszych czasów pozostają
 nam przeszkodą niekwarac' na drogę
 nowym przymiarsom, którym musiałby się
 poddać uboższe sprawy i narody, a to
 pod naciskiem trudnych warunków
 życiowych. Choćby takie pojmoswanie wyda-

Ważo się srogim i barbarzyńskim, to przecież
naprawdę prawie wszystkie wielkie narody
przeszłości oraz większa część narodów współ-
czesnych, żyjących poza obrębem naszej
cywilizacji nie pamiętały matki i stra-
jako przyjmują serca i temu się nie kiero-
wały, lecz uważały je za wykomanie
obowiązków, dyktowane przez rozum. Sły-
sząc obowiązek spełnić, powierzała mło-
dzież rozstrzygnięcie tej sprawy rozsądności
dojrzałego wieku, a starszyzna zaś,
chcąc zapewnić matki i strajako porządek
obowiązków starała się je ugruntować nie
na rozpakowaniu pojedynczej umiejętności,
która stosunkowo tak samo brotka brwa,
jak gwałtownie występuje, lecz na dobre
obmyślanej równowadze zdolności popędów

i niskich materialnych.

Zasadnicze stanowisko wobec marksizmu, jakie występuje w Brytanii zapewne będzie naszym pojęciem małe się zgadza z naturą ludzką, wszelako zawsze te narody, które chcą rodzinie zapewnić trwałą podstawę, niż te, jaka jej dać mogąty produkcyjne burze nauki, twórcy i opierając ją, na argumentach rozsądli, do takich zasad uciekają się w czasach, kiedy organizm rodzinny daleko katujejma odgrywać rolę, niż dzisiaj. Wówczas bowiem rodzina brata na siebie same umiarkowanie książek funkcji wychowawczej, przemysłowej i politycznej natury, które dzisiaj spełniają inne organizacje. Wszelako rozsądek sam przez się bynajmniej nie jest przymiotem doskonałym. Posiada on również jak nauki, Füsse

swoje słabe strony, a jednostranne pojmu-
nie małżeństwa u Rzymian ze sławosława
rozumu pociągato za sobą wielkie szkody,
z których należy sobie zdać sprawę, jeśli
się chce dokładnie zrozumieć tragiczną
pod wielu względami historję żon Cesarów.
Nijenne strony wczesnego małżeństwa.

Przedewszystkiem wczesny wiek, w którym
żeńnictwo u purytancji zwykłe się odby-
wało, było u siebie dużo niebezpieczeństw.
Zarównoż żeniło młodzienców między
osmnaścym a dwudziestym, dziewczęta
zaś wydawano za mąż między trzydziścym
a pięćdziesiątym rokiem życia. Te niedo-
godności spotykamy wszędzie tam, gdzie
istnieje zaręczaj, że rodzice żenią swe
dzieci. Byłoby to borem prawie niemo-

z liwością uchylić się od ręki posobna w sprawie
 w którym burzliwa namieszanie tak chętnie
 głos zabiera, gdyby jej pozwolono dojść do
 wielki, kiedy namieszanie ociągają najmy-
 sza się i wola buntuje się przeciwko opie-
 ce drugich. Natomiast tak męska, jak
 i żeńska jednostka z natury była po-
 wolniejsza, we wielki, w którym dopiero
 wyrosła z powojaków. Z drugiej strony mi-
 jedno meber pieczęsto przykato na talie
 matczyńca, zasierane we wczesnej młodości,
 a to wśród społeczeństwa, w którym sama-
 spojście darato kobiecie znać w wolności.
 Słychać się bowiem z obywateli mężczyźni
 marata przystę do teatrów i innych miejsc
 publicznych sebrań i widziata się księ-
 gwisła, w głosiny wż życia, poręgującego się

poza piasnem. Wtem rodzi miem ze wygolkiem
swemi pokrowami i czesto tylko rzyt, krodni-
czemi. miedami.

Rozwod.

Jeszcze inna obolichnosc zasady bardzo
na niekorzyść takiego sposobu pojmo-
wania matzeustra: Tatrose' rozvodu.

Wlasnie dlatego, ze matzeustrwo w oczach
kwalifikowanych Prymian bylo artem dykto-
wanym wzgladami politycznymi, nie
mozli sie nigdy z tem pogodzic, aby
ono bylo niekorzystne. Nawet, jezeli zona
wcale nie byla winna, przystugiwalo prze-
ciez mzechywie prawo rozwiazania matze-
ustra. Naxdego czasu, skoro chcial, glosnie
i jedynie z tego powodu, ze specjalnie to
matzeustrwo nie opowiadalo wiecej jego

politycznym interesom. A jak udogodnionem
 było takie rozwiązanie, jeśli nie trzeba było
 do tego żadnej innej formalności, prócz zwykłe-
 go listu! I nie dość na tem. Powierzył zachę-
 dziła obasa, że u młodego syna miłość odnie-
 sie szycizno nad innymi argumentami
 rozsądku, data ustawa oju prawo wzięcia
 synowi listu rozsolowego, zamiast to poru-
 czyć synowi. Tak więc ojciec faktycznie
 miał prawo zarierania i rozwiązania
 małżeństwa przez syna, bez względu
 na jego zdanie, zależnie od tego, czy
 to mu się wydarzało korzystnem i roz-
 daniem i stosownem.

Tak tedy kobieta przecież nie była nigdy
 pełną przystości, chociaż by u swoich do-
 mni rajmorkata bardzo zaokazytue więcej

jakoby równoprawnością towarzyską swego me-
ża. Ani sympatya małżonka, ani też jej
nieśkazitelną tryb życia nie dały jej gwa-
rancyi, że dotknie swego żywota w tym
domu, do którego weszła, jako młoda
narcyzona. Każdego czasu mogły zmiany
w życiu politycznem spowodować, jeśli już
nie spowodować jej wypędzenia, to stać
się przynajmniej przyczyną, że wzięta
się w gorszy sposób wzięta, do opu-
szczenia domu, w którym swe dzieci
obdarzyła życiem. Zmarty list mógł
później kres żwizkowi małżeńskiemu.
Tak więc zdarzało się, że taż sama w wielki
Cezara, kiedy burze polityczne nie mo-
gły się uspokoić, że niektóre kobiety
z arystokracji miały brzech albo czterech

mężów, a to ^{wie} ~~nie~~ lekomyślnego kaprysu
 lub zniszany gustu, lecz prosto dlatego, że
 jej ojciec, bracia w czasie także i synowie
 w pewnych Brytyckich chwałach, oddawali ją
 walczyć bądź miłowni prośbami, bądź
 przymusem do pararcia jakiegoś małże-
 nstwa, któreby sprzyjało ich własnym wido-
 kom politycznym.

Nic dziwnego więc, że to opłakane stano-
 wisko nie mogło być dla kobiety bodźcem
 do pielegnowania o rych ciot, kobiety wprost
 na gruncie pararcia się i karuosi osobistej,
 stają się najrażniejszą podłasa, życia
 rodzinnego, ^{bez} ~~bez~~ ^{czym} stanowisko to prosto
 bywało podłożem, na którym pleniły się
 lekomyślność, rozrzutność i niesierność.
 Tak więc wolność przyznana kobiecie w Rzymie

Kryta w swem domu o wiele większe niebezpieczeń-
stwa, aniżeli większa wolność, jaka kobieta
dziś się cieszy; brakuje bowiem wtedy
w tym względzie odpowiedniej tamy i pre-
wencji. Temi są dzisiaj większe prawa,
jakię się przyznaje osobistej skłonności
przy wyborze małżonka, dojrzałość sto-
sunek do zarierania małżeństwa,
a wreszcie niecierpliwość tego związku,
względnie liczne i różnorodnie utrudnie-
nia rozvodu, przez co wyrwała się
kobieta z pod samowoli lub krytego
kaprysu mężczyzny.

Reasumując więc nasze rozważania spostre-
żemy, że rezultaty rodziny pryncypialniej występuje
spokój i szczęście, chociaż trzeba jasno mieć przed
sobą, chcąc dokładnie zrozumieć histo-

rze, kobiet, odgrywających główną rolę za czasów
 cesarstwa. Według poglądów wyznawców zwrócono się
 w tym celu, aby z kobiety uczynić powolne na-
 wieśnicze dla interesów rodziny i państwa, nie
 poddając jej jednak w tym stopniu tyranii oby-
 czajnej, naturalnej i samowoli męskiej, jak to
 spotykamy we wszystkich innych zbiorowościach
 politycznych, gdzie od niej wymagają najwię-
 żejego samozaparcia. Zato w wysokim stopniu
 zapewniono jej swą wolność, jako u nasza cy-
 lizacja może wyczerpać bez wielkiego wysiłku
 i według bliżej kobiety rze nie tylko dla
 rodziny, państwa i rasy, lecz rości sobie pra-
 wo ^{do} dla rze indywidualnego. Jeśli więc w Kry-
 mie nie obchodzono się tak źle z kobietą, jak
 w Grecji i Azji, to nie mniej wymagało od
 niej samozaparcia dla dobra publicznego.

i najwiskrej rezygnacji z stałych i pewnych
i skłonności na rzecz ogółu.

Purytanizm jako lekarstwo.

Opisana powyżej sprzeczność daje nam zara-
zem wyjaśnienie jednego z głównych rygorów,
mystki puryckiego przez cały ciąg dziejowego
rozwoju rzymskiego świata - a mianowicie
głęboce zakorzenionego i niezmiernie
purytanizmu, który przetrwał wielki ^{czas} wśród
najwyższych sfer Rzymu. Purytanizm
ten był przedewszystkiem panaceą, przez
którą spodziewano się zaradzić tym skutkami
owej prepastwej sprzeczności. Ono sprawiło
za którymś na wschodzie trymano kobiety,
pozostawiając ją, w niecierń, i owiesniela-
jąc groźbami i karami, starał się Rzym
dosunąć drogą metodycznego przywrócenia.

jęstwa. Wpływ wychowania, nawet religijnych
 opinii publicznej miał w różnym stopniu
 do tego się przyczynić, aby powożąc, ery-
 stosie i zafiakcie stały się trwałymi cecha-
 mi jej całej (stoly oraz aby w niej, która
 całe stęże się we upatrywata w orzechu
 matronka i dzieci, utwierdzać miarę, że życie
 kulawość, rozwinąć i kłopotliwość
 przetrwać, karda, kobiecie, mi serce w niej
 wykonalne najlepsze i najoszczędniejsze
 przemysłu. Istota przemysłu polega
 właśnie na wyodrębnieniu żywej męchci
 ku wielokrotnym występom przyczyniając-
 niom i sądy wywania, jakoteż na
 wzburzeniu stałem kwarcimiej obawy
 przed tem wyrobkiem; postępująco się więc
 nim w Rzymie jako przeciwną, przyczyniając

Kobiecie wolności, jako bronią przeciw naduży-
waniu tej wolności, szlachetka o ile w grę
wchodziły rozprawy i lekkomyślność.

To nam ślennicy ogromnie ważną i nie-
stolbraci fatalną rolę, jaka purytanizm
odgrywał w życiu Dymianina. To nam
ślennicy dalej, ^{ponyżające} że w nim kiełkowały
zarodki tragedii, o których później bież-
my pisali. Przedewszystkiem spotwierano
się, że przy jego pomocy da się rozwią-
zać jedno z najtrudniejszych zagadnień,
które każda cywilizacja stawia na nowo
zaprzęta, a mianowicie Kwestya Kobiece
i jej wolności, z którą to Kwestya, jako po-
kazana, trudna i dość zawiąta, spoty-
kamy się dziś na każdym kroku wśród
rosnącej anarchii i niepokojącego wzrostu

materialnych dóbr w nowoczesnym świecie.
 Drużem trudności tej kwestji wstąpiła w przewidywanym
 porządku pod wpływem następującej okoliczności.
 Zapewne jestto obrótka bez względu na i wry-
 orca niesprawiedliwość, jeśli postawiając
 kobietę wolności i oddając ją na pastwę
 rządów despotycznych, & mianem się ją, aby
 była dla ogółu, a nie dla siebie. I przecież
 nasuwa się spostrzeżenie takie, że przyzna-
 wając kobiecie prawo życia według jej
 własnego widziwiska, czyli jak to widział
 ów uczony ulubionym francuzem prawo
 "wyjścia się" wtedy jest żona przed jej go-
 łota, nadawając jej wolności, niż nie-
 zarysów w tym samym wypadku i przedtę-
 tej, aniżeli on zapomina o swoich obowią-
 zkach względem ogółu.

Nadużywanie wolności przez Robiętę.

Dwie są przyczyny, iż ona skłonięcza jest do nadużywania tej wolności. Po pierwsze wyciera ona historię wpływ na mężczyznę, dźwielec on na nią, a po drugie nie podlega ona, o ile nie względnie bogatsze warstwy, politycznej i ekonomicznej od powiebiałości, która cierzy na nadużywanie. Choćby nawet mężczyzna cierzył nie bezgraniczną wolnością i podlegał najbardziej swemu egoizmowi, to przecież nie może nie wyznać i pod przyniś, aby przystosować swoje samolubne porady komunisty, by istymyć i wznosić swój gwach społeczny, ekonomiczny i polityczny i aby wreszcie go obwoić przeciwko współzawodnikom. Jakże jednak ma nie wręczyć Robiętę? Jeśli jest

wolna od trosk rodzimych, jeśli ma prawo być
 dla własnej przyjemności, i przypisać się swemu
 zewnętrznemu szaleństwu, jeżeli nie potrzebuje
 się oglądać na opinię publiczną, która na
 swój sposób karze wykroczenia przeciwko dobrym
 obyczajom i moralności, jeśli wreszcie
 lekkomyślny tryb życia przynosi jej za-
 miast hańby starość, bogactwa i hołdy, jakie
 może przynieść wtedy trzymać na wodzy jej
 samolubne namiętności, dżemigęce w niej, jak
 w sercu Klavdiego młocielka? Wstępuje ona
 na fatalną drogę, na której porzuciwszy się
 wreszciej od powściągliwości, daje się wabić
 potymem szych wielkocieli i swą wrodzicie-
 lską siłą w tym wyższym stopniu - rozumując
 jak długo trwają jej wziętki - im więcej za-
 rozumując o obowiązkach, poświęca najszla-

checiwojze nczucia wlasnej wygabi.

W tem wlasnie lusi przychywa, ze kobieta
w czasach, kiedy w spoteczy eustrie panuje
surowa Karnosc, jest w najlepszym sensie
dla narodu czynnikiem, paistwo - zachow-
nawszym, mato miast jesli ta Karnosc
znika, Ziata ona rozkladajaco przez
swoje zgnibne zaniobowanie w hulankach
i w obytku, jakotez przez swoja szludka
niepoadnosci - jak zadna inna potega.

W kazdej epoce dziejowej i w kazdej
gite nie rozwineta perna cywilizacya,
maleriy to do najtrudniejszych zagadniei,
qualesi dostadna, nisnuwage panisty
naturalnem dzemiem dovoluoci i jednej
strony, co nie jest niczem innym jak
pragnieniem osobistego szerscia, bawia-

cęp się, tak potrzebnie w sercu Kobiety jak
 i mężczyzny, a z drugiej strony między
 koniecznie potrzebą swobodą, karnością, bez
 której rasa, państwo, rodzina narazić się
 na największe niebezpieczeństwo. A przecież
 wśród karności, w którego wir nadmierem
 dóbr materialnych i seksualnej potęgi
 utrącają, została europejska i amerykańska
 cywilizacja, branta jemu obecnie to zagadnie-
 nie # owa, lekkoomyślna posierżchosrobia
 i a omyślnym dyletantyzmem, którego
 porwadniany wrystkie wielkie kwestye
 estetyczne, filozoficzne, polityczne i moralne.
 Zyjemy teraz, jakby to posiedzieć można,
 wśród natury i historii przeszłej
 i wśród naszej przedko kulturalnej pracy
 poruszającej się na grząskich torach oraz

w okrotonieniu nigdy nie przerwanych uro-
czystości, satriacilisyngi zmysł dla tragi-
zmu życiowego. Następny krótkie przedsta-
wienie dziejów rzuca Cezarówych rozwinie
wskazujące tragedye przed oczyma naszego
pokolenia, oddanego wrodzej zmysłowości
i pozwoli nam zajądować w ulebez pie-
czeni i utrapienia, które otaczają na-
szych przodków od wrodzenia aż do śmierci
a ukrytą, osywoze zbitanie owi tej zba-
wienie ^{na sobie} porzuci.

Livia i Julia.

W roku 38. przed Chr. opowiadał sobie
pierwszego dnia w Rzymie o siekarscu
zapytaniu, wysławszanemu do rozstrzygnię-
cia z collegium pontyfickim, najwyższej
państwowej władzy w sprawach religijnych.

Pyłanie to postawił Lujozusz Juliusz Cezar Octawia
 (późniejszy cesarz August) jedemu z triumwirów,
 stojących na czele republiki, który wraz
 z Markiem Antoniuszem i Lepidem wzięty dyktator
 ture, wojownika po śmierci Cezara. Pyłanie
 brzmiało: „Czy wolno rozwiódce, będącej
 w odwiecznym stanie zarzec matkę i siostrę
 z innymi mężczyznami przed narodzeniem swego
 dziecka?” odpowiedź collegium pontyfików
 brzmiała: „Jeśli brzemienność nie jest jeszcze
 merna, spliwie perna, wówczas może matkę i siostrę
 nie jest dozwolone, jeśli zaś jest perna, nie
 zachodzi żadna przeszkoda.” W kilka dni
 później dowiedziawszy się, że Oktawian, rozwiód
 dany się ze swoją żoną Strybonią, ożenił
 się z dziewiętnastoletnią młodszą siostrą matki,
 Livią. Fizyczny stan, w którym Livia się

z najdłuższą, opowiadał dokładnie wypadkami
co do którego rządano o powieści o ponty-
fików; aby zaś zarządził nowy związek, otrzy-
mata pozwolenie do rozwodu o Tyberyusza
Klaudjusza Nerona; ojca cesarza Tyberyusza.

Te dwa rozwody i to nowe małżeństwo
odbyły się z niezwykłym pośpiechem. Pierwszy
mąż Livię zastąpił u niej miejsce ojca,
dał jej posag do nowego związku i sam
~~był~~ był obecny na weselu. W domu
swego nowego małżonka, do którego tak
szybko się przemieniła, powiada po trzech
miesiącach chłopa, kłopotliwego imię:
Druzus Klaudjusz Nero. Ostarzian kazał
bezwzględnie Niccolo zanieść ojcę.

Kiedy naszych projekcie zrobiliby po-
sobne postępowanie wrażeń bezwzględnie

cynizmu i jędrnym skłoni kobiety, która porwała
 na tak niekorzystny handel zamiany, podrażni
 o lekkoomyślność i nieobyczajność. Wotum i Kryzys
 całej sprawy zawierania małżeństw, jak rozwięz
 cała procedura bynajmniej nie mogły być
 sensowne, powinny być tylko nadzwyczajny
 pospiech, z jakim to wszystko się odbyło.
 Wszak to tak wyglądało, jakby memowliwym
 było szlach, iż Liria obdarzył życiem swe
 dziecko tak, że i musiano pokornie kolegiom
 poukazywać, aby wydobyć oświecenie, które
 w dawnych czasach nie było wolne od sofistery.
 A więc ten wypadek nie był o tyle niezwy-
 kłym, o ile że małżeństwo we wielkim świecie
 zwykle według tej procedury i na takiej
 podstawie zawierano i rozwiązywano. Co jednak
 było przesadą, że owe małżeństwo było się

Leb na wyje, widokami za zgodę wywołanych
interessowanych? Skąd ta okrywała mi-
cierpliwość po stronie Lirii i Oktawiana,
jak nie mniej u Tyberjusza Klaudyusza
Nerona, że wszystko odrabi tam przedko
postać?

Legenda, która się później stworzyła ołodo
rodziny Augusta, a nosząca prawię wazie
na sobie suawie, niewarisci, napis tworzą
ten związek matczński jako akt gratta,
własnie jako wiewienie, awalając całą wazę
na lubieżnego rozpustnika Oktawiana. Ja
sam w swem dziele „Wielkość i Upadek Rzymu”
prychyłałem się, do zapatrywania, że
pospiech, a jakim ta cała sprawa się
otłyda, nie da się sprowadzić do poli-
tycznych powodów, lecz należy go dowieść

do namistnej miłości, która wyjątkowo piękna
 Liria wzbudza w młodym Tytynie. Po dojrzalej
 namyśle nad tym faktem doszedłem je dually
 do przekonania, iż owe starne matris tso, które
 na loży Prymian miało wywrzeć tak wielki wpływ,
 wymaga innego wyjaśnienia, pozbawionego wpra-
 wie romantyki, lecz leubarwiej ugruntowanego
 właściwością prymuskiego ducha.

W tym celu musimy sobie przedewszystkiem
 postawić pytanie: kto była Liria, a kto był Okla-
 wian? Ona była jak świadczą zachowane wizerunki
 kobietą wyjątkowej piękności, ale co więcej, polo-
 nikiem dwóch najstarszych i najbardziej posaża-
 nych rodów prymuskiej szlachty. Jej ojciec Marek Li-
 rius Drusus Klaudyanius był z rodu Klaudy-
 uszem, którego adoptował perren Lirius Drusus.
 Pochodził od Appiana Klaudyusza „Starego” starożytnego

ceurora, którego bogdaj czy nie należy uważać
za najwybitniejszą postać starej republiki. Jego
brat, jakoteż jego prawniaki byli konsulami,
a konsulów i ceurorów wykarują także
bożne linie tej rodziny. Siostra jego bratka
była żoną Tyberynosa Graccha, a kuzynka
jego opła była matronką wielkiego rodu
Lukullusa. Skoro tedy ojciec Liwii przez jedną
stronę pochodził z jednej z najstarszych i najpię-
niejszych rodzin, to rodzina Liciniorów ^{Druzusów}
która go adoptowała, nie mniej była ^{szlachetną} ~~szlachetną~~
rodz. Ośmiu konsulów, dwóch ceurorów, trzech
tryumfatorów, jednego dyktatora wykarują
osoby ich przodków. Tak więc należy ojciec
Liwii przez wrodzenie i adopcję do dwóch
orych starych, arystokratycznych rodzin, które
należą przez dłuższy czas i nawet wiodą najpro-

z tych buntów najważniejszych miał jako potomka bogów
 i których dzieje z losami państwa były nierozdzielnie
 spójne. Ale także pierwszy miał dawać spojrzeć się
 nie mniej w zachętuem ^{podobnie} pochodzeniu, gdyż Tyberynus
 Klaudynus ^{nowo} pochodził jak Livia od Spinyusza Plebejczy
 chłodził o innego syna wielkiego ceuzora. Tak więc
 Livia zjednoczyła w sobie kwietyssencje, najmniejszej
 aurytobracji rymuskiej, uakryła ona w Rzymie
 tyle, co w Londynie dzisiaj córka księcia
 Westminstern lub księcia Bedfordu. Podczas
 wielkich rewolucji po śmierci Cezara został
 opiece Livii w r. 43. został ministerium przez
 kuryntowców na liście proskrypcyjnej, walczą
 po stronie Brutusa i Kassynusa, a po bitwie
 pod Filippi zadał sobie śmierć w dachu, ręką.
 W r. 40. po wojnie perukynskiej i byłho dwa lata
 przed śmiercią Livii z Oktawianem zmarł Tyberynus

Klaudynus zwrócił z Italii z obawy przed kuznem
Oktavianem. A który był z drugiej strony ten
Oktavian? Dowódkiem, którego słachectwo
było jeszcze bardzo świeżej daty. Jego dziadek
był bogatym ^{lichwiarzem} w Helwie, krzyżowcem Welletri,
okolicznością uprawiającym najpotężniejsze
interesa finansowe. Dopiero jego opiece miał
sukcesję dotrzeć się do rzymskiej nobilitas,
a to dzięki bogactwom, które przebrał dziadek
Oktavianus, on geniusz finansowy. Ożenił się
on ze siostrą Cezara i po śmierci przeobrażeniu
śmierci został senatorem i pretorem. Oktavianus
był wtedy, jakby to dzisiaj powiedzieli, posulimem
i niekto niesłachanego, bogatego burżuazja. Także
Lwicek Cezar przez swoją adopcję dał mu we
imie, a więc imię starej rodziny patrycjuszowskiej.
mało przecież przeszedł w stronę podobnie!

Oklasiana i przemysł, jakimi się ludźmi jego bratki.
 W kraju, gdzie mimo wszelkie rewolucyjno stara szlachta
 rozprzeczona jest w warstwie wysokiego porządku
 i krowyda kasty szkolny, i dumna ze wrych
 przodków, tylko ona stosunkowo niskie pochodzenie
 zapora, i niebezpieczeństwem, zataczka, że obydwa
 koleby Oklasiana, Antoinette i Lepidus, mogli się
 stręczyć starzym i szlachetniejszym rodem.

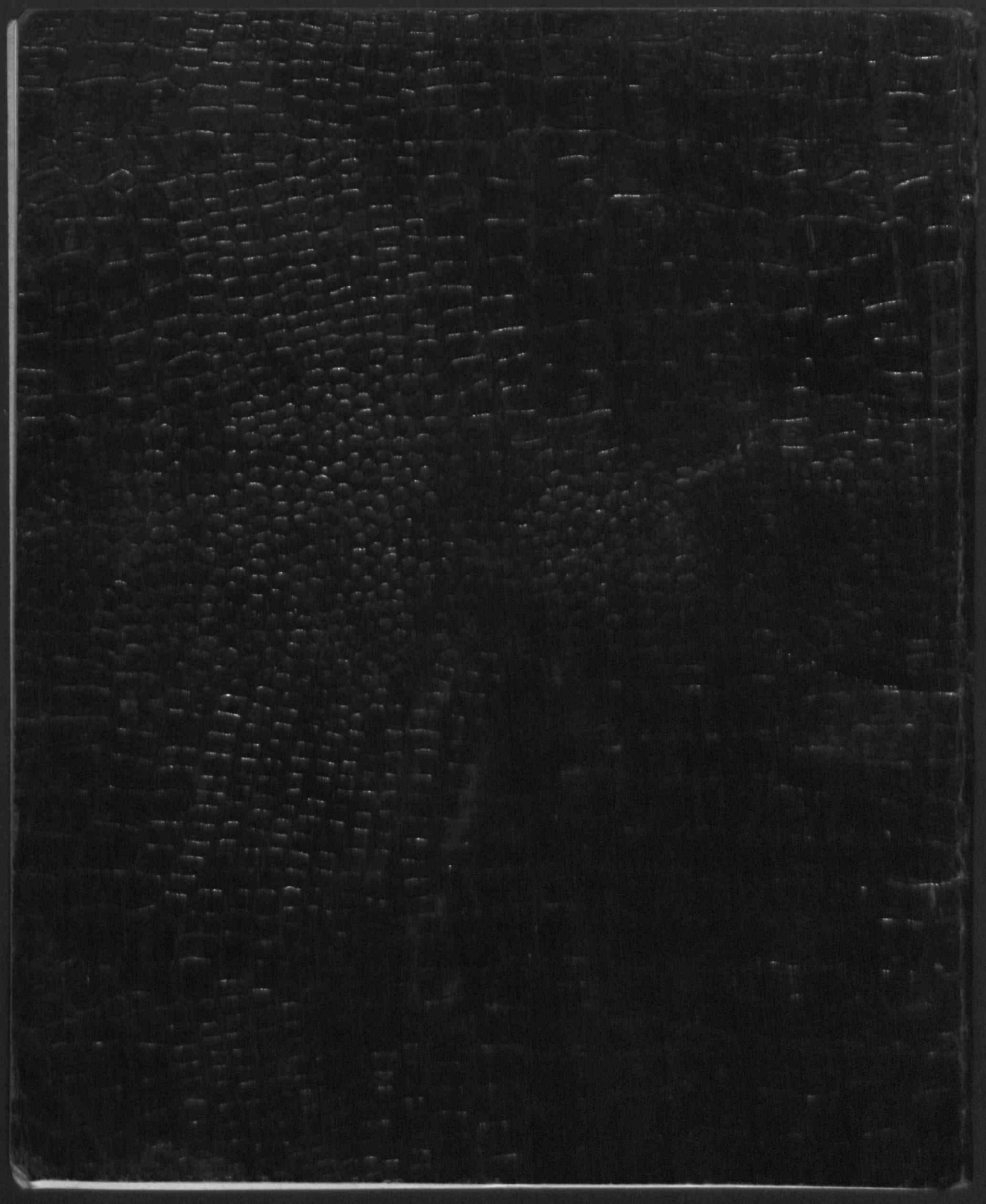
Znajdujemy zatem naturalne wyjaśnienie,
 słacznego przysięgi August 11 r. 38. tak bardzo
 napierał na przednie posłubienie Lirii bez ucie-
 kania się do przypuszczenia, iż ona rozbuści-
 ła w nim szeregowe, namiętności. Czasy były
 bardzo beczliwe, i wstępnie nie było przeszkody
 przysięgi, stanowisko zaś antoeciowego try-
 muna, którego sprzymiżone okoliczności
 wywołują na krótko rewolucyjnego dyktanta,

było zapewne najstarsze w tym tymniracie,
po pierwsze z powodu jego młodego wieku,
braku doświadczenia i umiejętności z nim
u żołnierzy, a dalej przedewszystkiem dla jego
stosunkowo niskiego pochodzenia w porówna-
niu z kolegami. Szczególnie Antoniewicz, myślałby
widzieć, że kto jako podkomendant ^{szkara}, a gdy też
jako samodzielną dowódca, potomek prawni-
wej, staroszlacheckiej rodziny, cieszył się
w armii daleko większą popularnością i po-
zostawał w bliższych stosunkach z różni-
kami, najbardziej w szeregach. W wyższych war-
stwach był przede jego wpływ
znaczniejszy. Przez poświęcenie Litwin
poprosił August gwałtownie swoje sta-
nowisko w tym kierunku. W ten sposób
miał obraty przystęp do starej arystokracji

cy, nawet w blizsze stosunki i ogólni coolaniu,
 które pomimo wszelkich przeszkód politycznych
 jeszcze zawsze posiadają wielki wpływ i dozna-
 wały prawdziwej czi, a zarazem miały mu ten
 krok dopomóż do zalczenia wszelkiej nie-
 masości, pogardy i nieufności, które w domie
 tych rodzin przeciwko niemu się nagroma-
 dily. Znaczenie tego kroku dla mego ja się
 najlepiej porównać z matreństwem Napoleona
 i Mariji Ludwigi, która daruego Korsykauskiego
 go, oftkera, a obecnego cesarza Francji
 wprowadziła w tak bliski kontakt i kinsty-
 ackim domem cesarstwu. Skoro tedy
 wielka pani z jednego z tych rodów zgodzi-
 ła się oddać mi swą rolę, należało bez-
 zwłocznie usunąć wszelkie przeszkody, jakie
 jeszcze stały w drodze, gdyż czas i oko-

liczności mogły się zwielić.
Te i tym podobne rozważania mogły
Augusta podburzyć do przyspieszenia ślubu.
Lecz jakież przyczyny mogły skłonić
Livię do zarania małżeństwa w tak
niepokojnych czasach, kiedy przyszłość
późniejszego Augusta wydawała się jeszcze
tak niepewna? Z pierwszego miejsca u Hel-
jusza Paterkulusa można wywnioskować,
że ta osoba, która utoryła ^{ślach} drogę tak
wczesnego małżeństwa nie był nikim innym,
jak sam Tyberjusz Klaudyusz Nero, pierwszy
mąż Livi. Z naszego punktu widzenia
nie możemy naturalnie pojąć takiego
postępowania, zupełnie inaczej to przed-
się przedstawia ze stanowiska rzymskie-
go pojmowania rzeczy. Musimy przy-

fcy, że Tyberyanus Klaudyusz Nero, uważając zmy-
 cięstwo resoluacji za przypięcie kawału; chciał
 przez to małżeństwo przeciągnąć najwładznie-
 go z łezek przywidczą na stronę partji
 arystokratycznej, ou bowiem podestę wiekiem
 z nadwczesnym adresem; «krótce potem
 zmarł — mógł przyciąć myśl wprowadzenia
 swej metody małżeństwa, której będry rozum
 miał pęcić do domu tego męża, «ktoiego
 rece «tak wysokim stopniu stazone zosta-
 do kierownictwo losów Rzymu. «ten sposób
 chciało go przyklić do interesów arystokracji.
 Z Livia «kroczyła «dom Oktawiana staro-
 -rzymiska szlachta rodowa, która po swej klęsce
 pod Filippi spotierała się wielki znaczeniu i nosiła
 pioski kobiety na nowo odkryć powycy, której
 mężem nie mogła utrzymać. —

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.